

Jelige :

*„Tudakozzátok az Írásokat :
mert néktek úgy tetszik, hogy
azokban örök életetek vagyon.“*

János evang. V. 39.

Édes Jó Szüleim Drága Emlékének.

I. KÖLTEMÉNYEK PRÓZÁBAN.

Aratás.

*„És aki arat, jutalmát veszi; és
takar gyümölcsöt az örök életre,
hogy mind a magvető, mind az
arató együtt örüljenek.“*

János ev. IV. 36.

Kék ég alatt, fehér mezőben áll a kérges tenyerű magyar kaszás. Kora reggel óta vágja a sűrű rendeket az élet barázdáin. Most föltekint és fönséges nyugalommal jártatja körül szemeit a messzeségbe olvadó határon. Ez az ő igazi munkateret. Egy ő itt a görönggyel, amelynek őseréje csodákat mível. Mihelyt idejekorán megkapja a termékenyítő esőt, az éltető napsugarat, megmozdul a csira, szárba szökken a sarj s ott ringatózik az esti szellő langy fuvallatán a virágok virága, a gyümölcsök gyümölcse: a teljes búzakalász... Hantok és barázdák alól megadtad, óh Uram, most is a mi mindennapi kenyerünket: legyen áldott a Te szent neved érette! — így imádkozik a kérges tenyerű magyar kaszás; s azután egymást sarkaló társaival együtt csak úgy ontja a sűrű rendeket az élet barázdáin... Arat, arat, arat kora reggeltől késő estig. Az ő munkája már kész imádság. A friss kérékből egybehordott kalongyák: mind megannyi oltár. S az Istent dicsőítő hálaáldozat együtt emelkedik onnan a magasba gyönyörű harmoniában virág illatával, madár énekével... *Aki arat, jutalmát veszi...*

Kék ég alatt, fehér mezőben áll a kérges tenyerű magyar kaszás. Imádkozik és dolgozik... Óh, van-e ehhez fogható nemesi címere a széles világnak?! — Festők, ezt leheljétek oda a bűvös vászonra, hogy az istenadta kép vidámítson és gyönyörködtessen. Szobrászok, ezt véssétek a hideg márványba, hogy tőle életet nyerjen s meginduljon benne a vérkeringés. Költők, ezt magasztaljátok a pásztorének andalító hangjain, hogy minden nótátok egy-egy rózsalevél legyen

a kemény nyoszolyára. Igehirdetők, ezt prédikáljátok, hogy mind a magvető, mind az arató együtt örüljenek és gyümölcsöt takarjanak az örök életre; mert *emberé a munka: Istené az áldás!*

Bús ég alatt, letarolt mezőkön áll a kérges tenyerű magyar kaszás. Úgy áll ott, mint egy élő tilalomfa. Vihar elsodorta, az örvény elnyelte az ő kalongyáit. Másnak vetett. Másnak aratott... Verejtékes homlokára mély barázdákat szántott az Idő. Karja vonaglik. Lelke beteg. Csak ajka mormol valamit: vajjon átok-e az, vagy imádság? — *Az Isten meg nem csúfoltathatik: valamit ember vetend, azt aratja.*“ (Gal. VI. 7.)

Túl a Királyhágón.

„Hol van Árpádnak istene?“
2 Kir. XVIII. 34.

Álmaimban olykor elbolyongok drága Szülőföldem szépséges tájain, ahol minden bokor régi ismerősöm. Integetek felém a kedves emlékek. Jóbarát módjára belém foganóznak. Váltig unszolnak, hogy gyermek legyek újra. Gyermek, játszi gyermek: pillangót hajszolok virágos mezőben, versenyt dalolok a dalos pacsirtával. Gyermek, komoly gyermek: az első hitvallás, az első szerelem szent pillanatában — félig alva, félig ébren — magasztalom Istent ihletett ajakkal a természet dicső templomában. Óh, mily kedv, mily öröm!... Megfürösztöm lelkemet még egyszer a gyermeki ártatlanság arany tükörében: gondot nem ismerek; ha tüske tép, a seb máris beforr; ha megbotlom, gyöngéd anyai karok fölemelnek, fájdalmimat elringatják. Még áll a kis kunyhó: hívogat, édesget csöndes pihenőre. Még áll a kis kunyhó: édesanyai csók várja ott még a tékozló fiút is. Óh, ha én még egyszer — igazában is — elmehetnék oda, hová szívem-lelkem mindig vissza vágyott!... *Segíts, segíts Árpádnak istene!*

Álmaimban olykor elbolyongok egy néma hant körül a dombtetőn. Ott nyugszik az én édes Apám. Gyönyörű

szép, új éneket zengett a Teremtő dicsőségére. S dalos ajkának, zsoltáros szívének mégis idő előtt, egy szempillantásban, el kellett némulnia. Azóta árván, testvértelen járom a világot. Bágyadt alkonyattal meg-megállok ottan. Bizalommal tekintek a magasba, ahol Isten kezében meg van pecsételve a mi sorsunk. Alant az Aranyos kanyarog medrében, gondosan elrejtve az aranyszemeket, amiket a havasok méhéből magával sodort. Fönt és alant s magamban is egy törvényt ismerek, egy üdvöt látok, amiért élni-halni érdemes... Szerette az éneket: sírja fölött eldalolom az ő kedves nótáját. Szerette a virágot: bokrétába kötöm a rét legszebb virágait s oda teszem a poraira, hogy soha el ne hervadjanak. Szerette a gyermeket: oda viszem az ő unokáit, hogy az ő iskolájában megtanulják szolgálni és szeretni a Hazát — száraz kenyéren is — önzetlenül. Óh, ha én még egyszer, igazában is elmehetnék oda, hová szívem-lelkem visszavágyott!... *Segíts, segíts Árpádnak istene!*

Álmaimban olykor elbolyongok a Gyülekezetben, ahol annak idején a nagy Mester gyönyörűséges igáját vállaimra vettem. Úgy tetszik nekem, mintha az a nagytemplom ott fönt, az örökkévaló hegyek között, a földre alászállott menyeyei Jeruzsálem volna telve fénnel, telve az áldozat illatával, telve Isten dicsőségével. Nem sírnak itt Siomnak útjai. Egy test, egy lélek az anyaszentegyház. Az „Egy az Isten“ hazája ez, ahol minden zarándok leoldja saruját, amint a szenthely felé közeledik. Itt még nem ment ki divatból az apostoli áldás: „Köszöntsétek egymást testvéri csókkal“ (1 Thess. V. 26.)... És felbúg az orgona, és diadalmasan szól az ének, és alázattal töredezik ajkunkon az imádság, és a szószékből mennydörög Jeremiás proféciája veszendő ország, veszendő nép felett: szem nem marad ott szárazon, szív nem lehet ott hűtlen... Ott van, ott van az Úr az ő szent Gyülekezetében... Óh, ha én még egyszer — igazában is — elmehetnék oda, hová szívem-lelkem mindig visszavágyott!... *Segíts, segíts Árpádnak istene!*

... És elbolyongok a fehéregyházi csatatéren. Ott van eltemetve névtelen hősök ezrei között Petőfi is, a „Szabadság-szerelem“ költője, a magyar nemzet viharmadara. Éjnek éjszakáján költögetem azt, akinek mécsvilága és hon-

szerelme egykor egy nemzet sorsa fölött virrasztott. Akkor is, amikor „közel s távolban semmi fény“ nem világolt. Óh, vajjon mikor lesz e sötét sorsnak fényes hajnala? Hisz a jóslat betelt:

„Anyám, az álmok nem hazudnak.
Takarjon bár a szemfödél,
Dicső neve költő fiadnak,
Anyám, soká — örökkön él.“

ABC.

„Én vagyok az Alpha és az
Omega: a kezdet és a vég.“
Jel. XXI. 6.

Réges-régen elmúlt az az idő, amikor én először beléptem az újtordai iskola kapuján. Egy darabig csak lógóban jártam. Amit éppen hallás után tanultam a nagyobbaktól, az volt a leckém. A szép tágas udvar és kert ezer alkalmat nyújtott a játékokra és kergetőzésre. Ott kötöttem az első barátságot, amely most is tart. Ott kaptam az első sebet, amely most is fáj. Ott az első nemes ösztönt, virágos kedvet a versre, a nótára.

Óh, mily boldog valék, amikor az áldott jó Tanító Bácsi megdicsért! S mennyire szégyelltem, ha valami hibáért, vagy pajkosságért megdorgált! Szünet közben, mint egy felkavart hangyaboly, nyüzsgött-forgott az egész osztály; de amikor az ő jóságos alakja megjelent a tornác felől az ablak mellett, egyszerre — mintha elvágták volna — néma csönd lett odabent. Legfeljebb azoknak a szepegése hallatszott, akiknek a neve fel volt írva a fekete táblára... Sommás eljárás... És ismét rendben van minden. Így kívánja ezt az iskolai fegyelem. Csak a sértett önérték dohog valahol a gyermek kebelében: majd megmutatom én, hogy így, meg amúgy lesz, csak felnővekedjem...

Hogy a betűket, ezeket a hieroglifákat, könnyebben megismerjük, a felvívózkodók előnkbe írták ceruzával, mi

pedig mint valami modern Robinsonok, végigmásztunk azokon tintás ujjainkkal. Így született meg a mi lelkünkben homályos sejtelve annak az Alphának, aki számunkra az Alkotót, minden kezdetnek a kezdetét jelenti.

Az iskola nem volt messze a szüleiháztól. Egy pár szomszéd, egy pár ismerős bolt, meg a nagy vásártér, amelynek közepén a Bocskay hajduinak híres temploma áll, körülkerítve vastag várfalakkal, hatalmas bástyákkal: ezek árnyékában jártam, mint kis gyermek, hol egymagamban, hol pajtásaim társaságában, az első iskolába. Vasárnaponként pontosan elmentünk a templomba; de akkoriban még inkább érdekelt bennünket a sok gazdag kamra bent a cinteremben, meg a toronyszoba a főbejárat fölött. Aki közülünk feljutott a bástya fokára, az legalább is Dugonics Titusnak képzelte magát. Aki pedig a vizsgán, a templomban felállított szószékről, verset szavalt, az vágyat érzett magában arra is, hogy valamikor az igazi szószékről hirdesse Istennek ígését.

Szerettük az iskolát, mert az iskola is szeretett bennünket. Szép tavaszi napon majálist rendezett számunkra a közeli berekben, ahová tarisznyával és játékokkal felszerelve katonai menetben vonultunk ki. Bezzeg volt öröm, zaj, vigasság, zibongás, torna, lánc és zene... Oly szép, oly kellemes. Most is eszembe jut néha-néha, nagy világ zajában, üdítő emléke.

Ez volt az én első iskolám. Játszva tanultunk. És tanulva szórakoztunk. Ez az Alphája és Omegája minden tudománynak: a kezdet és a vég... Az első és az utolsó betűje — jobban mondva: *éltető lelke* mindennek, ami a gyermek — ifjú — férfi szívét romolhatatlan kincsekkel gazdagítja.

Azóta — ki tudja: hová lett az én első Abécém?... Hiszen még a fiaim se tudják, hová lett az övék. Számomra már csak egy vigasz, egy meglepetés marad: — a kis unokáim arany ABC-je... Az se legyen más, mint amiből én megtanultam ismerni, szeretni és imádni az Örökkévalót véghetetlenül.

Hull a levél...

„Elhullunk mi mindnyájan, mint
a fák levele.“

Ézsaiás: LXIV. 6.

Egy szó nyilallott át a mindenségen: *Hull a levél...* Haldoklik az Élet... A borongó égboltozat már előre fölvetette gyászruháját; készül a nagy temetésre. És bőven ontja könnyeit. Bús őszi szél süvít végig a pusztuló világon s amint meg-megrázza az erdők hatalmas üstökét, zizegve hull a fák tarka lombozatja. Hull a levél le az ágról, hull a levél le a földre. S a pajkos szellő mindjárt ott terem: hol garmadába gyűjti, hol szerte szórja, ahogy éppen kedve tartja. Óh, bizony elhullunk mi mindnyájan, mint a fák levele. Csak itt-ott áll még rendületlen — az erdőszélen egy-egy lombkorona. Az is olyan, merőben olyan, mintha vérbe mártották volna... Csupa láz... Csupa tűz... Csupa láng... Ilyenforma lehetett hajdanta Hóreb hegyén a Mózes csipkebokra, mely lángba borult, de el nem égett, el nem hamvadott. És szól belőle az isteni szózat, a szabadulás ígéje, a természet bohó gyermekéhez: „*én elküldelek téged az Igéret földére, én átviszlek téged a halálból az életbe, ahol Örök Tavasz virúl*“... Aki megérti a modern csipkebokor szavát, mintegy fönséges álomban újból fölékesítve látja maga körül a szép természetet. A hulló falevél nem halotti köntös: ékesnél ékesebb menyegzői ruha. S a gomolygó felhők sátoztáborából most már ki-kivillan a fényes napsugár, az új élet vágya, új élet reménye.

Egy szó nyilallott a szíveken keresztül: *Hull a levél...* Haldoklik a Hűség... Mint a törzs a gyökeréhez, mint az ág a leveléhez, mint a mag a gyümölcséhez, úgy simult, úgy tapadt, esengett-szorongott két jóbarát szíve egyik a másikhoz. Fönt a magas égen nincsen olyan csillag, mint az ő szemöknek egybevillanása. Lent a föld méhében nincsen olyan vulkán, mint az ő keblöknek egybedobbanása. Megértették egymást, hogyha nem is szóltak: óh, milyen csodás a rokonszólás szava, dallamos beszéde! S bár a sors szeszélye egymástól ezer meg ezer mértföldnyire elragadta őket, aetheri hullámon játszva-enelegve, megéreztek egy-

más örömet-bánatát; és ami hiányzott a boldogságukból, Isten kegyelméből — a bűzgó imádság bűvös erejével helyre-pótolgatták. — De megtört a varázs. És a két szív olyan, mint leszerelt hárfá, amely hangot nem ad. Hull a levél... hull — hull... Haldoklik a Hűség. Hull a levél le az ágról. Hull a levél le a földre. A leszerelt hárfát édesdeden-lágyan betakarja... Oly szép volt az élet... Legyen hát, óh Uram, szép a temetéssel

Egy szó nyilallott a hazán keresztül: *Hull a levél...* Haldoklik a Magyar. Óh, hogy ezt nekem kell a nagyvilágba belé sóhajtanom! Nekem. Aki az én Magyar voltomra mindig büszke voltam... „Büszke magyar vagyok én, Keleten nőtt törzsöke fámnak“... Magyar szabadság fája! Óh, hogy megtépázta a romboló vihar a te koronádat! Alig s alig maradt egy-egy ág-bog rajtad épen, amely enyhe árnyéket nyújtana a fáradt bujdosónak. Játékszere lettél az irigy sors kénye-kedvének. Hát nem látod, hogy a világ csúfja vagy? Száraz ágaidon hallgató ajakkal ülnek a *csüggedt madarak*, akiknek egykor fejedelmi szállást adott a te világra szóló terebélyes sátorod... „*Vigyázzó, mi hír, mi hír az éjszakában?*“... Megkondult-e már a lélekharang fölöttünk? — Avagy elevenen hantolnak el? — Óh, borzalom! Inkább döfjétek át a szívemet... Hull a levél... hull — hull... Haldoklik a Magyar. Hull a levél le a fáról. Hull a levél le a földre. A hősi halottat édesdeden-lágyan betakarja... Oly dicső a múltja... Legyen hát, óh Uram, szép a temetéssel

Ave Magister...

„Üdvözlégy, Mester!“
Máté ev. XXVI. 49.

Háromszáznegyvenhárom évvel ezelőtt, 1579. november 15-én, a dévai vár börtönében egy szegény rab lerázta magáról súlyos bilincseit. Szabad újra. A hősi lélek az örökkévaló Isten ítélőszéke elé siet egyenesen, hogy számot adjon sáfárkodásáról. Nyugodt önérettel tekint vissza a megfutott földi pályára. Az Isten nem úgy ítél, mint az

emberek. Mindjárt előveszik a nagy könyvet, amelybe bé vannak írva az életnek cselekedetei... Merész álmok, csillogó nagy eszmék, fényes szónoklatok, mesterművei a tudásnak és szeretetnek. Vigasztalások: az irgalom s a részvét könnyei. Szelíd pásztori kedély és igaz barátság, amely semmi rosszat nem sejt s a gyanúnak még csak árnyéka sem férközhetik hozzá. Törhetetlen akarat, amely szüntelenül vívja az Igazság várát, mígnem annak hétpecsétetes zárai lehullanak, bepillantást nyitva a titkok titkába — az örök Teremtés hőskölteményébe. Rettenthetlen bátorság és diadalmas hit, a jó Istennek legédesebb, legtisztább, legszentebb mennyei ajándéka, amelyet emberi fogásokkal eltorzítani nem szabad. Alázatosság és megbocsátás, bizalom és nagylelkűség: „Legyen úgy, amint Isten akarja!” még a Kálvária tövében is... Ime, ezek a mentő tanúk sorakoznak melléje hirtelen a nagy gyülekezetben. — Péter, Jakab, János, Filep és Bertalan s mind az apostolok bólogatnak rája. És a „Bárány” maga, akinek jelképe volt a földön egyidőben püspöki pecsétje, rámondja az Áment, ráadja az áldást. S mit mondhat az Atya, kinek szerelmétől sem élet, sem halál, mélység, se magasság, sem angyalok, sem fejedelemségek el nem szakaszthatták?... Mert meg vagyon írva: „Én fiam vagy Te; ma szültelek tégedet.”

Ave Magister... Ezt érdemelted. És nem az arcucsapást, a köpködést, a meghurcoltatást, a főviskórónát... A földi bírótól a mennyei Bíróhoz vitted a te ügyedet; és Ő az ő hűséges szolgájának igazságot szolgáltatott. Neved ott díszlik a világ reformátorai között s nekünk annál kedvesebb, mert Te magyar voltál. Magyar érzés, magyar lélek nyilatkozott meg abban, amit írtál. Abban, ahogy írtad. Abban, amit mondál. Abban, ahogy mondtad... Úgy tetszik nekem, mintha az a lúdtoll még most is serényen sercegne a poros fóliánsokon. Fehér lapon fekete barázdák; s bennök az örökélet igéi, amiket a kis gyermek is megért. Úgy tetszik nekem, mintha az időknek bércei, a századok még ma is visszhangoznák azt az „Igaz Tudományt”, amelyet a próféta lánglelkével, az apostolok buzgóságával és krisztusi egyszerűséggel prédikáltál az Egy Igaz Élő Isten dicsőségére.

Ave Magister... Homlokodat fénykoszorú övedzi: csillagvilágok fényes glóriája. Hited, munkád, életed és tanításod, ékes szavad, főpapi köntösöd, sovány rabkosztod, lázálmód-reményed, sok keserű sóhajtásod, könnyöd, szenvedésed — mind, mind bevonult a halhatatlanság fönséges birodalmába... Husz János és Servet kezét fognak veled; hiszen úgy, amint ők, a máglyát Te is megérdemelted... Úgyde, elégtél, elhamvadtál Te is. El bizony: a saját lelkednek lángjában. Illés próféta tüzes szekeren az égbe ragadtatál... Ave Magister... Mikor jössz le ismét miközénk? Hiszen itt még ma is vár a „sancta simplicitas”, hogy nyers dorongot dobjon a máglya lángjai közé. De azért csak gyere! Itt a Te helyed, ahol küzdeni kell... Ave Magister...

Betlehem.

„Látták az én szemeim az Üdvözítőt.”

Lukács ev. II. 30.

Jól ismert igaz történet. Régi és mégis mindig új. Mint ha most — a mi szemeink előtt — meíme végbe az a jelenet, amely új képet adott a világnak. Kövessük hát mi is áhítatos lélekkel a szent családot! Az édes Anya, a kiállott fájdalmak után, örvend; mert az Élet mosolyog előtte a jászolban. Az édes Apa gondterhelt homlokán simít egyet; hiszen idővel ez a gyöngye gyermek munkatársa lesz neki a műhelyben. Az isteni kegyelem csillagot gyújt az éjszakában s annak ragyogó sugarával odahívja a bölcséket, hogy a csecsemőtől tanulják meg azt a nagy igazságot, amit a tudósok elől elrejtett. Ez a tanulság megér minden aranyat. Megéri a drága illatszereket, amit magukkal hoztak. Hát az angyali sereg mit csinál? Hirdeti a nagy örömet, amely az egész népnek öröme lesz. Nosza, pásztorok, ti a szabadság mezőnek királyai, ébredjétek ti is! Jertek a kis Gyermekhez! Hozzatok neki ajándékba szép, szalagos báránykát: hiszen egykor Ő is ártatlan áldozat leend. Ez az Ő jelképe: örök symboluma a jámborságnak és a hűségnek. — És te,

reszkető aggastyán, galambösz fejeddel, mire vársz még, mielőtt elbocsátana az Úr tégedet? Mire vársz még a templom csarnokában? Húzd ki magad! Tipegő lépteidet gyorsítsd meg! Eredj elébe! — Látod, ime most hozzák azt, akit te annyira vártál. Most hozzák a te népednek szabadítóját. Most hozzák az Üdvözítőt. Vedd karjaidba őt, imádkozz érte! És amint nevet adnak neki — Jézusnak nevezik — hajtsd meg a te térdeidet és borúlj le az isteni kegyelem nagysága és mélysége előtt. Ez a gyermek Isten fia. Te is az vagy. Én is az vagyok: az Ő lelke vezérel bennünket minden dolgainkban...

„Látták az én szemeim az Üdvözítőt“... Látták. Most is látom, amint együtt vannak ismét az egyszerű názárethi kunyhóban: apa, anya, gyermek; s fölöttük égi fényben tiündököl a jóságos isteni Gondviselés. Akkor is, mint most, várták, várva-várták az emberek a megváltást. Ez az egy család legalább átélte, helyettünk is át-meg átérezte a szabadulás édes örömét. S megszabadult rendre a pólya kötelekeitől a kis gyermek is. Csöntörgő lépteivel hol megvidámította, hol aggodalomba ejtette a szent örömtől repeső anyai szívet. — A játék is komoly valóság volt neki; hogy majdan játszva diadalmaskodjék az élet dicső nehézségein: a holnap gondján, a mai nap keservén. Látom, most is látom, amint versenyt fut, viaskodik a kis pajtásokkal, testvérkéivel s a szomszéd gyerekekkel. Mindenben ő az első... Ha iskolásdit játszanak, ő a tanító bácsi. Ha törvényszéket: ő a bíró. Ha juhosdit: ő a jó pásztor. Ha kórházat: ő az orvos. Ha templomosdit: ő a főpap Melkizédeknek rendi szerint... Hogy a pajtásoknak örömet szerezzen, sárból-napsugárból gyúr apró csibéket, kontyos pacsirtákat: rájuk lehell s azok megelevenednek, ide-oda járnak-kelnek, röpködnek s énekszóval dicsőítik a teremtés Urát... De a játéknak hamarosan vége van. És a kis gyermek már apja műhelyében forgatja a szerszámokat: fűr, farag, gyalul, ácsol, kalapácsol... Keze alól egymásután kerül ki mindenféle jó és hasznos dolog. S amikor rendes napi munkáját bevégezte már, lágyan ringó bölcsőket csinál, hogy a világ nyomorultjainak ne kelljen, hozzá hasonlóan, jászolban feküdniök. És amikor nem látja senki, még az édes

Apa sem — titokban furcsa vázat, állványt — keresztet — ácsol... Az állvány éppen beleillik a Koponyahegy gödreibe; teteje pedig a sarkcsillagra támaszkodik... Ez az igazi Jákób lajtorjája: az égbe jutni ma is csak ezen át lehet.

A keresztbe illesztett rúd egyik vége Nyugatra, a másik Napkeletre mutat... Kér, könyörög, vonz, int, fenyeget, dorgál, hogy értsük meg, becsüljük meg és szeressük egymást, amíg nem késő. Próbálgatja csak úgy a földön szépszerivel, hogy milyen fekvés esik rajta... Biz'a nem valami kényelmes nyoszolya; de hát előre bátran; mert „aki én utánam akar jönni, az tagadja meg magát, és vegye fel az ő keresztjét és úgy kövessen engemet...“ És amiről álmodott, beteljesedett: consummatum est... Jászolban született. Kereszten halt meg. Halottaiból feltámadott.

Ott, ahol született, Betlehemben gyönyörű templom emelkedik a hajdani istálló fölött. Ott, ahol meghalt, a feltámadás székesegyháza áll Jeruzsálemben... Mikor fogunk bazilikát emelni a názárethi műhely fölé?... Ez a vezércikk legyen az első téglá a jövő nagy alkotáshoz. — Jövel, Uram Jézus, dolgozzunk együtt!...

Új barázda.

Jézus mondá: „Valaki az ő kezét az eke szarvára veti és azokra néz, amelyek ő utána vannak, nem alkalmas az Istennek országára.“

Lukács ev. IX. 62.

A fölkelő nap arany sugárai fényes hálóval szövik bé az eget és a földet. Sziklászakadékok tátongó mélysége, hegy-völgyek erdőkoszorúzott sejtelmes magánya bételik tiszta, szent örömmel. Megmozdul a göröngy. S a nyugalom órái után minden, de minden újult erővel szívja be és adja tovább az életnek édes lehelletét, teremtő ösztönét az örök Alkotónak. Az égen úszó vándorfelhők is megfürösztik fáradt tagjaikat a ragyogó fénytengerben s a rohanó

vizek árján nesztelenül suhannak át ismeretlen tájak felé. Ki az, aki a napba néz és meg nem vakul? A napba néz és szeme még csak nem is káprázik. A napbanéző — sas!... Ki volna más, mint a századok szántóvetője, aki egyszer izmos kezét az eke szarvára vetette és nem azokra néz, amelyek ő utána vannak; mert ő alkalmas akar lenni az Isten országára. Akar és tud is. És ezt a tudást, ezt a minden szépre-jóra és igazra törekvő, elszánt akaratot nem önmagából meríti csupán, hanem abból a gazdag forrásból, amelyből táplálkoztak eleitől fogva az emberiség igazi nagyjai... A koronázatlan királyok, a lélek hősei, a tudomány vértanúi, a nemzeti próféták, a bűvös szavú dalnokok... Mindannyian egy-egy kipattant szikra Isten homlokából. A világosság az ő elemük: a nép megérti szavukat; tenyerén hordozza szívüket, ezt az örök féltésben szorongó nagy szívet, amely azért olyan boldogtalan, hogy mások boldogok lehessenek... Szánt, szánt, új barázdát szánt a századok szántóvetője. Nemzete szívébe, jobb s bal tenyerébe beléveti a sorsnak magvait... Életmagot... Halálmagot... Vajjon melyik fog majd kikelni belőle? Melyiknek lesz dúsabb aratása?...

Ennek a napbanéző szellemóriásnak még a börtöne is csak sásfészek lehet. Fönt a magasban. Mohlepte várromok között, a fellegek szomszédságában. Ott, ahol — viharvert idők vajudó méhében — a villám s a mennydörgés születik. És ott is igazában nem ő a fogoly; mert bár kezén-lábán bilincs, de lelke: az szabad. Nem ő a fogoly, hanem azok, akik őt bezárták; mert miközben az eke szarvára vetnék a kezöket, minduntalan hátra tekintgetnek. A betűt rágnák, a lélekölő betűt: s a magyar szellem diadalmas röptű szárnyait össze-vissza kuszálják, megtépdesik... „És ha éppen nő is szépen, rossz emberek elmetélik.“ — De én nem félttem a sást. Nem félttem őt, mert előbb-utóbb kiszabadul s merész röptében ismét végig szántja a levegőget. És csattogtatva szárnyait a végtelen ívben kerengő holygók táborán, hamvadó világok porát rázza le a földre, megtermékenyítve annak göröngyeit a jövő fönséges ígéréttel... Szánt, szánt — még a levegőben is — új barázdát szánt a századok szántóvetője. Nemzete szívébe, jobb s bal tenye-

rébe beléveti a sorsnak magvait... Életmagot... Halálmagot... Vajjon melyik fog majd kikelni belőle? Melyiknek lesz dúsabb aratása?...

A választ mindezekre csak a nép fia, a „barna paraszt“ adhatja meg. Ő görnyed ott az eke mellett, hogy megfe-szülnek összes izmai. Az ő verejtéke csurog a frissen töre-dező barázdába, amelynek egyes táblái mintha egy új kijelen-tés könyvének a lapjai volnának! Aki tud olvasni, olvashat belőle csodaszép dolgokat, titkot, jövőket... Ő jól tudja, hogy neki az eke szarva mellett jobbra-balra, vagy éppen hátra tekintgetnie nem szabad. Nagy történelmi mult van mögötte; de ő nem ér rá, hogy azon elmerengve üres képzelődéssel töltse idejét; mert — amint látod — eké-jébe a munka és a dicsőség táltosát fogta be. Biztatni nem kell, hiszen a hazáért dolgozik. Annak földjét szántja. An-nak kenyerét eszi. Annak örzi drága hitét, féltett szabadsá-gát... Onnan felülről, a magashól tekintve, csak egy pont-nak látszik. Kicsi játékszer, amelyet az óriásleányka — a monda szerint — kötényébe göngyölgetett... Nem pont. És nem játékszer. A nemzet maga... Az lesz aztán még az új barázda, hogyha megmozdul a göröngy, hogyha a nép lelke megtermékenyül s ezeréves ősi határaink között hitel-hazát védve és Istent imádvá, alkalmas leend az Ő országára!

„Fél-tél.“

„Ahol van a ti kincsetek, ott
léssen a ti szívetek is.“

Máté ev. VI. 21.

Nyájas olvasó! Ne vedd zokon, hogyha én most hu-szonhét évvel ifjabbnak képzelem magamat; s gondolat-ban visszaszállok az örökkévaló hegyek közé, a vadregé-nyes torockói völgybe, amelyet Jókai muzsája olyan szé-phen megénekelt, halhatatlanná tett. Ott mered az ég felé komor fenségében a Székelykő sziklabérce, amelynek tete-jéről tiszta idővel az egész Erdélyországot bé lehet látni a keresztül-kasul siető folyók termékeny völgyével s a Kár-

pátok hótakart csúcsaival. A Székelykő lábánál fekszik Torockó bányaváros fehérre meszelt, csinos házaival s a piactéren tündöklő, gyönyörű templomával, amelynek még a harangjai is annak idején erre az ütemre kondultak:

„Egy az Isten!...“

Ósi lakói idegenből származtak hozzánk az utolsó Arpádházi király idejében; de székely telepésekkel is vegyülve, teljesen magyarokká lettek: nyelvben, érzésben, gondolatban és hitben is. A reformáció első hullámainak érintésére megmozdultak és magukévá tették az unitárius vallást s annak ma is megelégedett, munkás, boldog hitvallói. Népviselete, amelyet a világért föl nem cserélnének a divat szegényes rongyaival, híven őrzi a régi hagyományt, annak finomult ízlése és fejlett kultúrája nyilatkozik meg benne. Nincs is annál szebb jelenet, mint amikor az egész ünnepi díszbe öltözött templomi gyülekezet, mintha egy ember volna, feláll egyszerű magyar ruhában belépő papja tiszteletére... Oh, milyen kiváló alkalom a kölcsönös megalázkodásra a mindenható Istennek színe előtt, mert „ahol van a ti kincsetek, ott leszen a ti szívetek is!“

Torockónak kincskereső népe mindig sokra becsülte a lelki kincseket. Ezért állított temploma mellé iskolát, amelyben — mint particulában — az elemi ismeretek mellett a deákos műveltség alapját is megszerezheti a lelkes muzsafi. Szegény székely fiúk szívesen keresték föl ezt az ideális fészket a tudományoknak; mert ellátásukról a bányaváros buzgó lakói mozgó menza módjára, sorjában, gondoskodtak. Boldog volt, aki a kántáló diákok dézsáját megtölthette izletes étellel, szerető szívének áldozati adójával. Mindezért nem vártak egyéb szogalatot, mint hogy a fiúk felváltva a templomban harangozzanak, chorusban énekeljenek, orgonázzanak. Egyikben-másikban a szunnyadó művészi hajlam itt kezdte bontogatni szárnyait s lett idővel büszkesége az egész országnak. A híres Brassai Sámuel is innen került ki... „Ahol van a ti kincsetek, ott leszen a ti szívetek is“ — a templomban és az iskolában. S hivatásukhoz mértén — a bánya üregében is.

Oda is azzal a gondolattal szállottak alá, hogy felszínre hozzák a durva vasércet s izzó kohókban kiolvasztva

és megtisztítva azt a reája tapadó salaktól, idegen anyagtól — lélek szerint azzá formálják, amire éppen szüksége van a hazának. Ásó, kapa, ekevas és a szépen csengő kasza pengéje és az „Isten kardja“ — mind innen került ki hosszú évszázadokon keresztül. Innen hordták széjjel messze vidékre a vásárokbá. S a torockói vásári bódénak mindig nagy volt az ő becsülete. Az én időmben, már t. i. gyermekkoromban, még működött egy pár hámor, még zakatolt egy pár kapaverő; de azután szép csendesen rendre kialudtak a torockói völgynek szépséges pásztortüzei, elröppentek az ajkáról és feledésbe mentek a bányásznoták s az unokák szívében már nem ébreszt visszhangot a régi jelszó, a „Szerencse föl!...“ Amde valami mégis megmaradt. Megmaradt a „Fél-tél“: régi bányász-ünnep, amelyet még a Millenium (1896) évében is ebben az időtájban, legalább templomi szertartás keretében megtartottunk. A bányákat ugyanis inkább csak a téli évszakban művelték s annak öröme, hogy eddigi verejtékezésüket az Úristen megáldotta, a munkaidő I. fele után templomi ünnepet rendeztek, közös lakomát adtak, amelyre hivatalos volt a bányaváros apraja-nagyja. Pohár csengett, zene zengett; de a mi néhai való jó torockói bányásznépünknel ez a vidám mulatozás nem fulladt bele éktelen tivornyába. Csak lelki pihenő volt; erögyűjtés a további munkára. Hogy amikor a tárnából újból napvilágra jönnek, s a tavaszi napsugár csókja megengeszteli keskeny szántóföldeiken a fagyos rögöt, újult erővel próbálhassák ki az ekevasat, ha kell: az acélos búza alá — ha kell: kardot kovácsoljanak belőle magyar hitők s székely hazájok védelmére... „Mert, ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is...“

„Hozsánna!”

„Áldott, aki jő az Úrnak nevében.”

János ev. XII. 13.

Kelet kapujában állva, vágyó tekintetünk odatapad, ahol a nap feljő. Elég soká tapogatóztunk a félhomályban. Elég soká dideregtünk libegő, lenge sátraink alatt. A bizonytalanság érzetéből, a szenvedések Kalváriájából már éppen elég volt. Várjuk a világosságot, amely egyformán kincse a görög bölcsek cinikus hordájában és Nagy Sándornak fényes palotájában. S fülünkbe cseng a régi szózat: „Ne vedd el azt, amit nem adhatsz”... Világosságot várunk, ragyogó tiszta, mennyei fénysugárt, amely behatoljon a nagyvárosok tekervényes zeg-zúgaiba, a szegények pincelakásába, a betegek kórtermeibe. Világosságot, új tavasz fényes követét, akinek homlokát glória övezi — glóriája rég letűnt szép napoknak. Világosságot várunk és meleget: hogy erdő-mező s az egész nagy Természet ismét magára öltse ezer virággal ékes, üde-zöld köntösét s virágerdővel borítsa be a frissen domboruló sírhantot is. Csak arra vár a vándormadár is, hogy házunk eresze alatt régi fészkek újra fölkenesse, kitatarozza s édes otthonává avassa azt egy kis családnak, egy eljövendő boldog nemzedéknek... Fakadó rügyek, ébredő rögök, sarjadzó levélkék, tavaszi pompába boruló bokrok, vígan ficserékelő kis madárkák, zümmögő bogarak, tarkaszárnyú lepkék, bégető báránykák — ti mind-mind azt zengitek velem együtt hatalmas chórusban: „Hozsánna: — Áldott, aki jő az Úrnak nevében!”...

Jön a tavasz... És jön a lelkek királya, Jézus. Kelet kapujában állva, vágyó tekintetünk odatapad, ahol az ő napja: az Igazság — feljő. Elég soká tapogatóztunk a hagyományok tömkelegében. Elég soká dideregtünk a katakombák dohos útvesztőin. A révedezésből, a bújkálásból már éppen elég volt. Várjuk az igazságot, amely egyformán kincse mindnyájunknak. S fülünkbe cseng a régi, régi szózat: „Én azért születtem s azért jöttem e világra, hogy bizony-

ságot tegyek az igazságról”... Igazságot várunk: őszinte, egyenes, tiszta lelket, amely nem ötl-hatol, nem alkuszik, amikor jó és rossz, igaz és hamis, szabad és nem szabad között választania kell. Igazságot, új élet fényes követét, akinek páncélingén ott csillog a Jézus monogramja: H. S. (Hominum Salvator)... Igazságot várunk és szerető szívet; hogy annak ereje s ennek dobogása átalakítsa és megmentse — amíg nem késő — ezt a vesztébe rohanó emberi társadalmat, a népek és nemzetek testvéri szövetségét. S mint egykor amaz emlékezetes virágvasárnapon az örvendező sokaság, mi is leterítjük előtte a mi felsőruháinkat s diadalútját, amelyen bevonul a mi lelkünknek szent városába, palmaágakkal és virágokkal hintjük tele s szent lelkesedéssel kiáltjuk: „Hozsánna! — Áldott, aki jő az Úrnak nevében...”

Jön a tavasz... Jön Jézus... És jő a dicsőség lángszekerén a költőkirály: Petőfi Sándor. Kelet kapujában állva, vágyó tekintetünk odatapad, ahol az ő napja: a Szabadság — feljő. Elég soká tapogatóztunk a börtön sötét falai között. Elég soká dideregtünk, megbénulva, az előítéletek láncain. A mesterséges korlátokból, a rabság epesztő kínjaiból már éppen elég volt. Várjuk a szabadságot, amely ősi jogaiba visszahelyezi az Isten képeire teremtett valóságot s az emberi méltóság királyi széke körül nem hajlongó és hízogó szolgálatait tart ingyen kenyéren, hanem testben-lelekben ép, nyílt, bátor, őszinte szabad férfiakat, kiknek az a nyelvén, ami a szívükön: soha el nem fojtható, diadalmas érzés!... S fülünkbe cseng a régi-régi szózat: „Szerelmemért föláldozom az életet, szabadságért föláldozom szerelmemet”... Szabadságot várunk, új világ fényes követét, akinek érintésére újból kinőnek lelkünk szárnyai; és a százéves költőkirály örökifjú szívének lüktetése mellett a mi ajkunkon is fölcsendülnek a régi nóták, magyar rithmusok; s miként egykoron abban a százszorszép „Honfidal“-ban, szentegyházlészen keblünk belseje... *Oltár* benne a Haza képe, amelynek a vérvirágos hazaszeretet mécsesétől megvilágítva, állnia kell örökkön örökké... Szabadságot várunk... És már itt is van... Mert te vagy, óh idvezült Szellem, rónánk

lelke, bérceink viharadara, Te vagy a mi szabadságunk. Te gyűjtöd egybe zúgó szelek szárnyán szétszórt csontjainkat s a nagy temetési nap fölött is úgy énekelsz, hogy könnybe lábbad a világ szeme... S velünk együtt kalaplevéve mormolja ünnepi zsolozsmákban: „Áldott, aki jő az Úrnak nevében“ ...

Magvető.

*„Akik vetnek könyhullatással,
nagy örömmel aratnak.“
Zsolt. CXXVI. 5.*

Volt nekem egy kis kertem, valahol messze, valahol régen; gyepágyakkal körülkerítve, csinosan rendben tartva. Mogyoróbokrok szegélyezték. Fialat gyümölcsfák sorakoztak benne, egymással nemes versenyre kelve, mint egy jól fegyelmezett katonai csapat. Amikor a napkirály kiadta a parancsot, elkezdtek rügyezni, bimbózni, virágozni, levelezni, gyümölcsözni... Mindent a maga idejében. Valósággal olyan volt az, mint egy kis földi paradicsom. Öröm volt benne járni-kelni. Öröm volt nézni, miként engedelmeskedik a legparányibb ág-bog is a benne rejlő nemes ösztönnek, amely őt fokozott munkára sarkalja. Öröm volt benne munkálkodni is; mert hiszen a fákat nekem kellett gondoznom, a veteményes, virágos táblákat nekem kellett felásnom s a magvetésre előkészítenem. Ilyenkor, munka közben milyen jól esett föltekintennem a tiszta, kék menyboltozatra, ahonnan édes atyai Gondviselés ragyogott felém. Milyen jól esett a verejtékezés után az egyszerű, ízletes ebéd, amelyet angyali kezek készítettek számomra. És milyen jól esett estenden, a napi munka után, a nyugtató álmom. Mondhatom, csak az lehet igazán boldog, aki a természet kebelén születik, ott él, ott munkálkodik s ott hajtja le egykor fejét örök pihenőre. Óh, miért is hagytam ott a göröngyöt! Azt az igazi drágagyöngyöt, amelynek ugyan nincs fényecsillogása, de van őseréje, életadó forrása, rokoni szeretete, évezredek óta kipróbált húsége, ami többet ér a gyémántmezők minden kincseinél. Ő még soha senkit meg nem csalt

Még csak tévedésbe sem ejtett; mert ha szinte „könyhullatással“ vetett is valaki, az idő teljességében bizonyára „nagy örömmel“ aratandott.

Van nekem egy kis kertem. Nem is olyan messze. Itt van, itt a közelben. Közelebb van hozzám, mint a szoba, ahol dolgozom. Közelebb, mint a ruha, amelyet didergő testemen hordok. Közelebb, mint a baráti kéz, amelynek szorítását és melegét a síron túl is érezni fogom. Ugyan hol lehet hát ez a titokzatos kis kert? — Ez a kis kert: az én örök-ifjú lelkem. Úgy örököltem azt Isten szent kezéből, mint egy ősi jussot, amelyet nem szabad elhanyagolnom, zálogba csapnom, elkótyavetyélnem. Hogy a dudva-gyom föl nem verte, gyöngye liliumát s szép búzavetését a fűvisék meg nem fojtogatták; hogy idegen ellenség zsarnoki szélye le nem gázolhatta; hogy mézes-mázos csábító szavak, megvesztegető szirén-hangok nem zavarták meg benne a tiszta harmoniát, — mindezt az édesanyai szívnek köszönhetem, aki „könyhullatással“ vetette volt az én fogékony lelkembe még a zsenge gyermekkorban a szép, jó és igaz hit magvait... Ő tanított meg imádkozni. Ő tanított meg dolgozni. Ő tanított meg bízni és remélni. S bár a sors viharja azóta nem egyszer mély barázdát szántott az én kebelemben, — „a seb begyógyult s minden újra jó.“ Most is azért munkálkodom benne, azért simítgatom dűrva göröngyeit, hogy új élet magvait szórhassem beléje: hogyha magam nem is, de tán valaki más arathassa egykor annak gyümölcsseit. Arathassa pedig „nagy örömmel“ ...

Lesz nekem egy kis kertem. Valahol messze, messze innen. Virága léssen annak is, mint a földi kertnek, ahol annyiszor gyönyörködtem a szín és illat, az ábránd és a dal, a munka és imádság örök változatában. S fölötte a sugárzó mennyezeten — nem is szeretném, ha olykor-olykor el nem vonulnának a jól ismert vándorfelhők, amiket az én képzeletem mesebeli lények formájába öltöztetett. S had! legyen az elbúsult égboltnak terhes fellege is, amely könyzáporral itassa meg a szomjas göröngyöket, hogy azután annál szebben viritson a rózsa s annál édesebben zengjen a nóta a dalos madár ajakán... Ott se leszek talán egyedül. Nem; igazán nem szeretnék egyedül lenni, még ha mindjárt

enyém lenne az egész fényes menyország is. Óvjon Isten ilyen gazdag szegénységtől! — Ott lesznek mind, akiket szeretek. Akik örömmnek és bánatomnak osztályos társai. Akik velem együtt zengték az élet dalát; akik velem együtt ürítették annak keserű poharát. Még akik nem szerettek, sőt gyűlöltek, mert nem ismertek, legjobb szándékaimat félreértették — (s akiknek szívből megbocsátok) — azok is ott lesznek. Egy nagy gyülekezet, egy hatalmas tábor, valóságos mennyei Jeruzsálem! S én túlboldog leszek, hogyha mindezeket a barázda élén a kert gazdájához, az én Mesterehez, a Jézus Krisztushoz odavezethetem. Hozzá, aki „könnyhullatással“ vetette volt testvéri lelkünkbe a béke, igazság és szeretet magvait... Hadd arasson már egyszer ő is, a magvetők magvetője, hadd arasson itt is, ott is „nagy örömmel!“ ...

„Tüzes nyelvek.“

„Valának mindnyájan egy akarattal együtt.“

Ap. Csel. II. 1.

„Egy akarattal — együtt“ ... Ezen van a hangsúly ama híres pünkösdi jelenetben. Az a fontos, ami végbemegy a tanítványok lelkében; és nem a kísérő külső körülmények, amelyek csodás színezetet kölcsönöznek az első keresztény egyház megalakulásának... Elkövetkezik az árpaaratás ünnepe. A tanítványok félénk csoportja is gyülekezik a „felházban“, hogy ünnepeljen. A város ünnepi díszbe öltözik. Kelet s nyugat minden tájáról, még a távoli szigetekről is jönnek, tarka csoportokban jönnek a búzgó hívek, akiket az életsors és a boldogulás vágya az ősi tűzhelytől, a közös oltártól messze idegenbe hajtott. Jönnek, ha még oly áldozatba kerül is; mert a vallási, családi és nemzeti hagyományoknak eltéphetetlen szálai kötik valamennyit a szent városhoz, amelynek falai között a hosszas bujdosás után oly jól esik megpihenniök. Régi fészkeiket ismét megtalálva, költöző madarak módjára háladalt zengenek a nagy Istennek, aki ezt a nemes ösztönt kebelökbe oltotta, hogy általa lekiúzdassék a tér és idő végtelen oceanját. Ebben a tarka-

barka egyvelegben itt is, ott is feltűnik egy kisdud csoport, amely zárt sorokban halad a nagytemplom előtti piacra. Rajtok nincsen ünnepi köntös, mert ők még a szívökben gyászolnak valakit. Valakit, aki annyira az övék, hogy általuk mindenkié lehet. Arcukon nincs egy dúrva vonás; annyira átszellemült valamennyiök a nagy várakozásban, az imádkozásban és a böjtölésben. Taglejtésükben semmi hétköznapi, semmi pórias. Csak az ajkuk remeg olykor-olykor a belső felindulástól, amely őket a mai napon egy elszánt cselekedetre bűzdítja. Most vagy soha! ...

Most alakítja meg közöttük és bennök az Idvezítő a maga szent országát a lélek ereje által. Óh, milyen nagy kiváltság ez a szegény halászoknak és vámszedőknek! S egyúttal milyen nagy felelősség! Nemcsak tizenkét együgyű embernek boldogsága és idvessége, lelki nyugalma és megváltása, hanem azé a háromezeré is, akik a mai napon megtérnek, megbánják az ő bűneiket és megkeresztelkednek az Úr Jézusnak nevére s őt követik tűzön-vízen keresztül, még a saját életük árán is. Ez nem olyan könnyű dolog. Összes testi és lelki erejüket latba kell vetniök, hogy a reájok bízott nehéz munkát elvégezhessék. Nem tizenkét remegő nádszálra van itt szükség, melyek a szelek járása szerint ide-oda ingadoznak, hanem tizenkét oszlopra, amelyek meg nem rendülnek, még ha ég és föld összeomlanának is. Most értik csak meg igazán a nagy Mester szavait: „Istennek országa tibennetek vagyon!“ — Bennök... Tehát, nekik bízniok kell saját magukban. Nekik az egyházalapítás nagy munkáját vállalniok kell. Nekik „kösziklára“ kell építeniök. Ők más alapot nem vethetnek, mint amely egyszer már vettetett. Nekik a vízzel való keresztség után most már tűzzel és szentlélekkel is meg kell keresztelkedniök. Nem elég a kettős tüzes nyelveket odafesteni a tar koponyák fölé. Annak a lángnyelvnek az agy sejtjeiből, a szív vére-ből, a csontok és velők oszlásából kell táplálkoznia. Akkor beszélhetnek más nyelveken, amit mégis mindenki megért, mintha csak a saját szülötte nyelvén hirdetnék előtte az Istennek nagyságos dolgait!

Amit e szerint elhatároztak, azt végre is hajtják. Annak mindenáron sikerülnie kell; mert ők maguk „egy akarattal

— együtt vannak. Egy az érzés, egy a gondolat, egy a letterő, amellyel egyik a mászt támogatják. És akik a mai napon hozzájuk csatlakoznak, azoknak is első sorban ezt kell megérteniök: „Egy akarattal — együtt!” Ebben van a tüzes nyelveknek minden hatalma. Abban az igazi lelki egységben, amellyel a különálló proselyták az új keresztény közösségnek, a Krisztus táborának tagjai lesznek. Egyik a kéz, másik a láb; egyik a fej, másik a szív; egyik a szem, másik a fül; s mint az egészséges emberi szervezetben, együtt működnek, a közjólétet mozdítják elő. Mindenük közös. Még a vagyonuk is. Közöttük nincs szegény és nincsen gazdag; nincsen első és nincsen utolsó, mert ök mindannyian testvérek, egyenlő szolgatársak az Úr Jézus Krisztusban.

Mit szólnak most mindehhez Rómában és Konstantinápolyban, Wittenbergában, Genfben és Rakowban? . . . „Egy akarattal — együtt?” — Ugyan ne áltassuk magunkat! Mikor volt szétágazóbb és ennek következtében erőtlenebb a keresztény közvélemény, mint napjainkban? Úgy iátszik elfogyott az „édes bor”, amely szent mámorba ringatta volt az apostolokat; s a modern kor gépies embere — jobb hiányában! — olesó ciberével is beéri. Mit törődik ő azzal, hogy önmagában megoltja Istennek szent lelkét. . . Nem kellene ezeknek így lenniök, Atyámfiail Keresztény Pünkösöd az egy akarattal együtt munkálkodó lelke nélkül el se képzelhető. . . Magyar Pünkösöd? . . . Óh, vajjon lesz-e még egyszer ilyen ünnep ezen a világon? . . .

„Frigyláda.”

„Ha elfelejtkezem rólad, oh Jeruzsálem, felejtkezzék el magáról az én jobbkezem.”

Zsolt. CXXXVII. 5.

Kiváncsi szemek elől eltakarva, a templom belsejében, a szentek szentjében áll a frigyláda. Benne a törvény táblái: a Tízparancsolat. Fölötte a szárnyas Cherubimok. Maga az Isten is ott lakik. Innen osztogatja kegyeit: az irgal-

mat, a megbocsátást és a szeretetet. Haragja és nemtetszése is innen árad szerteséjjel az egyesekre és a gyülekezetre, hogyha szembehelyezkednek az ő szent akaratával s kihívják maguk ellen az ő búsulását. Gyönyörű és maradandó képe ez az élő lelkiismeretnek, amely előbb megvolt, mint a történelmi vallások. Csak arra várt, hogy időről-időre megfelelő alakot öltve magára, kifejezésre juttassa a benne rejlő drága kincseket. Mint ilyen, nemcsak helyzeténél, hanem lelki tartalmánál fogva is, központja lett a vallási és nemzeti életnek. Ide gyűjtötte, mintegy bűvös körbe, azokat a sugárkéveket, amelyek fényt árasztottak az egész országra, s nemzedékről-nemzedékre csodálatos vonzóerőt gyakoroltak a nemzet fiaira és leányaira. Bárhova sodorta is őket a sors viharja, ide visszavágytak, ide visszatértek; s róla még a babiloni vizek mellett is, szomorú fogságban, keserű könnyhullatás között, így énekeltek: „Ha elfelejtkezem rólad, óh Jeruzsálem, felejtkezzék el magáról az én jobbkezem!”

Ennél szentebb fogadalmat nem tett soha senki. Ennél nagyobb átok nem foghat meg senkit. A fogadalom: ígélet. Az átok: fenyegetés. Melyiket válasszuk a kettő közül? A fényt, vagy az árnyéket? Vagy miután a kettő együtt szokott járni, nyugodjunk meg abban a gondolatban, hogy ez is, az is *életet* jelent a mi számunkra, ha önmagunkhoz és Istenünkhöz hívek maradunk mindhalálig. . . Ha meg nem foghatjuk, ha meg nem közelíthetjük, ha idegen rabság súlyos bilincsei csörögnek a mi jobb kezünkön, a frigyláda képe ott lebeg mégis a mi lelki szemünk előtt, alva-ébren, járva-kelve, napi robot közben, vagy a pihenés óráiban, mindig és mindenütt, úgyannyira, hogy nélküle még a lélegzetvétel is teher a mi számunkra. Nélküle nincs élet. Kívüle nincs halál. . . Óh, Istenem! miért is nincsen száz nyelvem, hogy ezerszeresen visszhangozva kiáltanám bele kesergő ajkam dallamos panaszával milliók szívébe: oda, ahol már elhomályosult a szent Haza képe s a jövő a maga óriási kérdőjelével semmi biztatót nem nyújt, csak egy kietlen sivár pusztaságot, amely könnyeinket, verejtékünket és vércseppjeinket könyörtelenül magába szívja s vigasztalás gyanánt egyetlen fűszálat, egyetlen virágot nem terem a mi számunkra! . . .

Aki ott volt, fenn a Normafánál, a júniusi székely ünnepen, azon az emlékezetes „arany-kék“ vasárnapon, halott már valamit ebből a szózatból, látott már valamit ebből a csodából, érzett már valamit ebből a diadalmas hitből, amely a sírból is kitör és eget, új Hazát, kér-követel magának... Erdély szent földjének néma göröngyei a szelek szárnyán egybegyűjtve, imádságos lelkünk méla borongása közben, szállottak alá önkéntes sírjukba, amely fölött élő szobor gyanánt ottan emelkedik az ég felé, tiltakozva és tetemre hívva, biztatva és lelkesítve a székely-magyar-szász nemzet kegyelete, megkövült fájdalma. Kápolnai emlék. Maga is kápolna. Oda jár, oda zarándokol időről-időre áldozni és nagy tettekre búzdulni az ifjú nemzedék, kezében a munka gyümölcsével, szemében a harag villámával és szívében a beletört kardvas lángpallosával... És odajár, oda zarándokol az ősz-öreg ember is megrokkant térdeivel, hogy leboruljon a nemzeti oltár, az ezeréves frigyháza előtt s azt könnyeivel áztatva, daliás időknék rózsás emlékeit, nap-sugaras vágyát idézve, áldást kérjen a honra, annak minden megszentelt göröngyére, minden termő barázdájára, minden nyíló virágára, minden gyermekére. S hallom, amint elhaló hangon mormolja: „Hiszek egy Istenben, hiszek egy Hazában“... Meghala... és eltemették... szálla alá poklokra... de harmadnapra feltámadta... felméne a mennybe... onnan leszen eljövendő: ítélni eleveneket és holtakat... Onnan leszen eljövendő, ha majd hamvaiból a Fönix-madár újra éled; ha majd megmozdul a Birnámi erdő es bérce-síkon haragos-zöldbe öltözve ront előre, mint a végítélet; ha majd az Élet és Tudás fáját egybekötő kúszó növények húrjain, a nehéz próbák, nagy szenvedések által „sötétre festett fejér szívünkben“ ismét fölcseng az örök harmonia: Isten, áldd meg a Magyart!... — Addig pedig én székely testvérem, bárhol légy e nyomorú föld hátán, mint eleven lármafa, add tovább a jelt, az oltári lángot: „Ha elfelejtkezném rólad, óh Jeruzsálem, felejtkezzék el magáról az én jobbkezem!“... Aki másként érez, másként vélekedik: — *Anathema sit*...

S. O. S.

„Uram, tarts meg minket, mert elveszünk.“

Máté ev. VIII. 25.

Hajóba ült a Mester, hogy tanítványaival átvitorlázzon a Genezáreth taván; azon a kis tengeren, amelynek a környéke olyan kedves volt neki. Ott hangzott el a prófétai szózat: „Az Úrnak lelke van énrajtam“... Ott volt a bőséges halfogás, amely ámulattal töltötte el azoknak szívét, akik a mindennapiság porát még nem rázták le magukról. Ott csengett a tanítvány réveteg lelkében a biztatás: „Ne félj, Péter; csak higyj. Ezentúl embereket fogsz halászni...“ Aki ezeket magára veszi és a saját életében feldolgozza, minden további gondolkodás nélkül is megérti, hogy itt a hivatás szentsége uralkodik a külső körülmények fölött. Ettől áthatva megy a Mester a maga kitűzött útján, nem törődve azzal, hogy vajjon mit mondanak az emberek. Neki elég, ha a saját lelkiismeretének megnyugtató érzésében tudja, bírja Istennek jóváhagyó szent tetszését... Sanda szemmel néz reá az irigység, — az őt nem zavarja alkotó munkájában: a vaknak visszaadja szemvilágát... Ócsárló hang hiába üti meg fülét, ő megy tovább s „Effata“ jel-szavával visszaadja a siketnek elveszett hallását: hadd gyönyörködjenek az is újból a madarak énekében, az angyalok harmoniájában. Még az elszabadult elemek lázongó csatájában is ő marad felül, amikor lelki erejének végtelen bájával megdorgálja a tengert és a szeleket és lesz nagy csöndesség...

Hajóban ül a Mester most is napi fáradalmai után. Az árbóc mellett csöndesen pihen. A tanítványok is, ki itt, ki ott szépen meghúzódnak körülötte, de felváltva gondoskodnak róla, hogy a bárkát a dagadó vitorlák jó irányban röptessék tova, a tulsó partra. Oda, ahol százan és ezren várják szívszakadva a beteg lelkek orvosát. A Mester alszik. Álmában még egyszer felrajanak előtte a napi események. Mintegy előképei a következő munkás napnak. Még álmá-

ban is, már előre is jól tesz: „Az én Atyám mindez ideig munkálkodik: én is munkálkodom.“ Minden csöndes, minden alszik. Még a csillagok is a páratelt, forró levegőben rendre behúnyják arany szemüket. A látóhatár egészen el-sötétül. De a Tátorhegy felől egyszer csak megzendül az égnek óriás orgonája. A szél már nem nyájas esti fuvalom, mely kellemesen ringat a szelíden gyűrűdző hullámokon; hanem láncát eltépett bős komondor, amely bozontos farkával végig korbácsolja a vizeket s a bárkát, mint valami dióhéjat, csapkodja ide-oda drága kincseivel együtt. Szilaj kedvében tombol a vihar. Recseg-ropog összes eresztékeiben a törékeny alkotmány. És a Mester még mindig olyan édesdeden szunnyad, mintha csak édes Anyja ölében pihenne! Mit keresnek hát körülötte azok a jajveszékelő, megriadt alakok, akik a veszély láttára hajukat tépik s térdre omolva s a halálfélelemtől merevedő, zsibbadt kezeiket összekulcsolva, rimánkodnak: „Uram, tarts meg minket, mert elveszünk...“ S. O. S. „*Save our souls!*...“ „Mentsd meg a mi lelkünket!...“

A nagy Mester fenséges nyugalma már eddig is kész szemrehányás volt a törpe lelkek számára. Hát még, amikor az általános zürzavarban kinyírtja szemét s szégyenpírral arcán az emberi gyávaság és tehetetlenség miatt, így kiált fel: „Mit féltetek, óh kicsinyhitűek?!...“ Ezt a törékeny sajkát féltitek talán? Hiszen ehelyett pár nap alatt újat építünk... A velünk hozott törvénykönyvet, annak ősi, fakó tekerését féltitek? Hiszen annak minden betűjét beégettem már a szent hegyen a ti szíveteknek kellős közepébe... Ezt a nyavalyákkal megbélyegzett, gyarló emberi testet féltitek? Hiszen velem együtt — a lélek erejénél fogva — harmadnapon úgyis feltámadtok... „Mit féltetek, óh kicsinyhitűek?...“ Erős kéz a kormányrúdnál. Bátorság a szívben. Isten, az örökkévaló, a lélekben: ez az én üzenetem nektek és az utánunk következő nemzedékeknek. Örök időkre szóló üzenet, mely mint villámhárító a torony tetején, mint idegszál az árbóc magasán védi az én Egyházamat, mint második Noé bárkáját, a külső veszély s a belső

romlás ellen... Mélyebb vizekre! — Hadd zúgjon az örvény!... Szent magaslatokra! — Hadd cikázzék a villám... Az én keresztm az igazi antenna, amely kétezer év múltán is hívja, hívogatja megtérésre a veszendő lelkeket! S. O. S.... Akinek van füle a hallásra, hallja!...

Isten igéje.

„Magszárad a fű, a virág elhull,
de a mi Istenünk beszéde meg-
marad mindörökké.“

Ézsa. XL. 8.

Letarolt mezőben járunk. A földre szegezzük tekintetünket. Mintha magunk is oda vágyódnánk, ahová az őszi szél hervasztó parancsára visszatér a hulló falevél! Vissza a porba, ahonnan vétettünk s ahová majdan égi kegyelem hívására úgyis visszatérünk... Nincs hát állandóság semmiben sem ezen a világon, ahol fény és árny, derű és ború, virulat és hervadás egymást nyomon követve váltja fel. „Minden test olyan, mint a fű és minden szépsége olyan, mint a mező virága.“ Mulandóság bélyegét hordja homlokán az Idő; s annak gyermekei: a boldog órák s a keserű percek is mulandók. Még a hatalmas folyam is, amelynek most napsugárban, majd viharfelhőben tükröződő árján vígan ringatózik a mi sajkánk, megváltoztatja ágyát az évezredek folyamán s új medret ásva magának, az elhagyottban — napvilágra hozza rég letűnt idők féltve őrzött drága kincseit. Titkokat és sejtelmeket, hallgató nótákat és tündérmeséket, színes kagylókat és kövecseket, amiket önkénytelen magával sodort... Hát az a hatalmas márvány obeliszk ott a bús temetőkertben, messzire tündöklő arany betűivel, meddig fog fennállani büszke fényben, öntelt dicsőségben? Meddig, oh meddig? Oh bizonyára eljön az idő, amikor reá fuvall az Urnak szele és helye sem ismeri többé. Sem őt magát, sem a hőst, a költőt, a bölcsét, akinek sírja

fölé emlékjelül állítottatott... „Meggzárad a fű, a virág elhull...”

De nem azért örököltük a prófétai lelket, hogy ebbe az örök változásba mintegy kényszerű nyugalommal bele-törödjünk. Afölött és amellet, amit látunk és tapasztalunk s a mi emberi keblünket végtelen szomorúsággal tölti el, van valami, ami azt súgja minekünk: ne félj, ne rettegj, ne sírj és ne szomorkodj, ha szinte fáj is az élet; mert a te teremtődnek mindezekkel magasabbrendű céljai vannak. Ez csak műhely, ahonnan testben-lélekben megacélozva kerül sz ki. Ez csak olvasztó kemence, amely az aranyat elválasztja a salaktól. Hányan voltak az emberiség legjobbjai, nemes példaadói között, akiket éppen a szenvedés tett nagygyá! Hányan voltak és vannak az emberiség szellemi vezetői között, akik a keserűből merítik a mi számunkra a legédesebb vigasztalást; a diszharmonióból a megnyugató dal-lamot! Mindezek a saját lelki életükben már magukévá tet-ték a prófétai ihlet örök igazságát: „A mi Istenünk beszéde megmarad mindörökké.”

Isten ígéje megmarad... Megmarad, mint ártatlan gyermekajkon az első gyűgyögő szótag, amelynek értelmét csak az veheti, aki azt az ébredő lelket, mint a magáét sze-reti. Megmarad, mint lelkes baráti vallomás, mint ragyogó ígéret, amely két külön világot kapcsol egybe a maga szent jegyeivel s ott tündököl még a sárguló falevélen is. Megma-rad, mint atyai áldás, mint üdvözítő szent szózat, amely nyo-mon kísér még akkor is, amikor — tékozló fiú módjára — készakarva elfordulunk tőle.

Istennek ígéje, Urunk szent beszéde! Szeretünk, tiszte-lünk, megbecsülünk téged. Csak jöjj és vigasztalj! Csak jöjj és tisztíts meg minden bűneinktől! Csak jöjj és taníts meg az isteni bölcsesség első és utolsó leckéjére: Hadd lássuk mindig, mindenütt, mindenekben, még az elmuló, tovatűnő percekben is — az Örökkévalót!

Advent.

„Meglátogatott minket a ma-gasságból való csemete.”
Lukács ev. I. 78.

Valakit várunk ezekben a napokban. Valakit, aki üze-netet hoz nekünk a világ négy tája felől s megtanít ben-nünket arra, hogy a pusztta reménykedéssel, a tétlen vára-kozással nem sokra megyünk. Amint évről-évre megismét-lődik az Anyaszentegyház életében ez a komoly időszak, megértéssel gondolunk azokra, akik ezt a szent szokást beleplántálták a mi szívünkbe. Ennek köszönhetjük, hogy Karácsony ünnepe világi gondjaink közben nem talál ben-nünket készületlenül.

Valakit várunk ezekben a napokban. Várjuk a magas-ságból való Csemetét, hogy „megjelenjék azoknak, akik a sötétségben és a halál árnyékában vannak; hogy a mi lá-bainkat igazgassa a békességnek útjára.” Ha mindjárt egy kis gyermek képében jön is el, várva várjuk Őt az egész szenvedő, bűnös világgal együtt; mert *szavára* — úgy érez-zük — enyhület száll a lelkünkre; megkönnyebbülés, kien-gesztelődés az égi Atyával, akit sokképpen megbántottunk. Várjuk Őt, mert szeméből az igaz világosság hinti életadó sugarát mindenfelé, elűzve a kétséget, a homályt, a bizony-talanságot szomorú földi hazánk sorsa felől. Várjuk Őt, mert *szívéből* árad szerte lángfolyam gyanánt a szeretet; s aki egyszer annak melegét érezte, az előtt szent a házi tűz-hely, szent a barátság és szent a világ békessége...

Jön... És már itt is van a magasságból való Csemete, a mi Jézusunk.

Atyámfia! Hallod-e az ő szavát a gyülekezetben, ahol az ő világmegváltó elveit dicsőítik az emberek? Hallod-e az ő szavát a lelkiismeretben, amidőn jutalmaz, avagy büntet érdemed szerint? — Látod-e az ő fürkésző tekinte-tét, amely előtt rejtve nem maradhat semmi s amely mint sebesen szárnyaló nyíl hatol be a csontok és velők oszlá-saig? Érzed-e az ő nagy szívének dobogását, amidőn az egész világ helyett magadhoz öleled azokat, akiket az Isten

jókedvében adott neked, mint hitvest, gyermeket és rokont, hazát és nemzetet?

Hallom . . . Látom . . . Érzem. Mondja ezt utánunk s velünk együtt halálos komolysággal mindenki, aki a Krisztól nyert keresztény nevet igaz érteke szerint megbecsülni óhajtja. Így azután csakugyan eljön mihozzánk, akit várva-vártunk, akinek befogadására tárva-nyitva tartjuk ajtónkat, szívünket . . .

„Jövel, Uram Jézus, látogass meg minket.
Kötözzesd be a mi sajtó sebeinket!
Nélküled a földön nincs igaz békesség:
Te vagy a boldogság, Te vagy az üdvösség!
Légy hát, amíg élünk,
Állandó vezérünk;
Haló porainkban
Egyetlen vigaszunk, élő reménységünk! Ámen.“

Homok-óra.

*„Uram! Taníts meg minket,
hogyan tudhassuk meg a mi napjaink számát;
hogyan járhatunk bölcs szívvel.“*

Zsolt XC. 12.

A keresztény időszámítás szerint 1924-et írunk, Isten jóvoltából. A zsidó naptár homlokára 5684 van írva. Mohamed hívei pedig a keresztény időszámításból is levonnak 622-öt s Allah üdvigéretét eszerint 1302-re korlátozzák. Krisztus születése, Világ teremtése, Mohamed futása — mind nagy események a mi szerény bolygónk történetében. Ezek a stációk a mi hitünk szerint egy-egy lelki világ teremtésével függenek össze s éppen ezért majdnem fontosabbak, mint maga a fizikai világ előállása, amely fölött a tudósok a homokóra lepergésének utolsó szeméig vitatkoznak, sőt azontúl is.

Én nem vitatkozom. Csak hallgatok és imádkozom. A zsoltáríró szavait veszem ajakamra: „Uram! Taníts meg

minket, hogyan tudhassuk meg a mi napjainknak számát.“ Napjainkhoz napokat, éveinkhez éveket adott most is az égi kegyelem. Én élek; mert Ő is él. Én dolgozom, mert Ő is munkálkodik. Én örvendek; mert az Ő lelke táplál engemet. S amíg a forrás ki nem apad, addig — tudom — az én napjaim is tartani fognak. Számítom őket: egy-kettő-három . . . És így tovább végtelen sorokban, hol lelkesedve, hol elborongva, hol kifelé tekintve a téli világnak gyapjúhoz hasonló takarójára, hol befelé pillantva, a saját lelkembe, amely a külvilágnak finoman rezgő tükörképe. Isten van itt is, ott is. Látom-érezem . . . Látom a fenséges nyugalmat, amely alatt millió, meg millió létező csak úgy ontja a teremtés csudáit. Érzem, hogy a küzködő, lázas keresésben, sürgés-forgásban, eszmék és igazságok szent harcában csendes tenger rónasága nyugtat meg engemet. S eközben a jó öreg homokóra, mely az időt méri, lassan leperog s újból megtelik . . . Ki törődne ma már ilyen ósdi számítással?

Én már megtanultam napjaimnak számát. A sok — Isten nélkül — kevés . . . A kevés — Istennel együtt — sok . . . Oh, mily boldog vagyok, hogy ezt megtanultam. Nem kell már ezután — irányt veszítve a rengetegben — botorkálnom úttalan útakon. Tüske nem sérti arcom s kezemet. Ködben-viharban egyaránt látom a célt, mely előttem lebeg. Effelé török, — akadályt nem ismerve, lankadatlan, nem tekintve se jobbra, se balra. Mindig csak — előre! Aki velem jó vándorútam, annak szívesen nyújtok baráti kezet. Ha kérges is az a tenyér, csak annál jobban megbecsülöm; mert az első apostolok is kérges tenyerű jámbor emberek voltak.

Atyafiak! — Zúzzuk össze azt a homokórát, amely fogoly gyanánt silány üregébe zárta a mi életünk legjavát, halhatatlan lelkünket. Az örökkévaló Isten törvényeiben van a mi igazi szabadságunk. Ezek előtt önkényt meghajolva, járjunk hát „bölcs szívvel“ . . .